

(1)
TEK TÜRK ALFABESİ
Vafa HASANOVA¹

ÖZET

Günümüzde, yazılı basın, kitap basımı, bilimsel alanda ve dokümantasyon alanlarında kullanılmak üzere türk halklarının ortak alfabesine keskin bir ihtiyaç duyulmaktadır. Olduğu gibi latin alfabesini kabul etmek mümkün değil çünkü türk dillerinde, latin alfabesinde bulunmayan bazı özel sesler var (mesela, sert ve yumşak sessizler).

Tek alfabenin oluşturulması için, latin alfabesinin kullanımı ile ilgili devletlerarası bir standardın geliştirilmesi yolunda gidilmesi gerektiğine inanıyorum. Türk halklarının zamanla latin alfabesine geçtiklerini belirtecek gerekiyor. Ve bu geçiş kaçınılmazdır. Araştırmacıların görevi ise her türk dilindeki bir ses için grafiksel bir işaretin olmasını sağlamak.

ABSTRACT

To date, there is an urgent need to establish common alphabet for Turkic peoples for the written media, book publishing and for the flow of documents. The adopting the Latin alphabet in its pure form is impossible because there are specific sounds (hard and soft consonants) in Turkic languages, which are not reflected in the Latin letter.

Creation of a common alphabet should be done through the development of a unified interstate standards. The standard will define rules for using the Latin alphabet. Turkish people are gradually moving to the Latin alphabet. And this transition is inevitable. Researchers must ensure that all the Turkic languages for each sound must be the same graphic sign.

Günümüzde, yazılı basın, kitap basımı, bilimsel alanda ve dokümantasyon alanlarında kullanılmak üzere türk halklarının ortak alfabesine keskin bir ihtiyaç duyulmaktadır.

Tek türk alfabesi fikri, Türkiye ile aynı zamanda çar Rusyasında da geliştiriliyordu. 1857 yılında azerbaycanlı yazar Mirza Fatali Ahundov arap alfabesinin türk dillerine uyarlama alanında ilk projeyi tamamladı (kendi aralarında bağlı olmayan harflerden oluşuyordu). Bir sıra eleştirilerden sonra, arap alfabesini kullanan bütün diller için avrupa yazı sistemini temel alan yeni alfabe projesini sundu. Tek latin «avrupa» alfabesini oluşturma fikri ise alenen tanınmış kişi ve aydın olan Gaspıralı (Gasprinsky) İsmail'e ait. Ziya Gökalp ve Yusuf Akçura Gaspıralı İsmail'in fikirlerini geliştirmektedirler. Kendi çalışmalarında onlar, ortak türk alfabesinin geliştirilmesinin türk dünyasının en önemli görevi olarak değerlendiriyorlar.

1906 yılında Kazanda, tüm rusya tatar türklere için ortak edebi alfabe uygulanması konusunda Üçüncü rusya müslümanları kurultayı gerçekleştirildi. Kongrenin nihai belgesinde tüm türkdilli halklar için tek alfabenin oluşturulmasına vurgu yapılmıştı.

Osmanlı Türkiyesinde alfabe reformunun uzun süre olumsuz algılanması da dikkat çekicidir. Türkiyede alfabenin iyileştirilmesi alanında, devlet ve bilim adamı Ahmet Vefik

¹ Gorki adına edebiyat Enstitüsü Yüksek Edebiyat kursları dinleyicisi, saida.alieva@rambler.ru, nefertiti10@mail.ru, + 7 968 854 48 50, + 99 412 429 28 17, Rusya, Moskva, Dobrolyubova 9/11.
Otaq 311

Paşa, edebiyatçı Ebüzziya Tevfik ve arnavut kökenli sözlükbilimci ve edip Şemsettin Sami (Fraşeri) çalışmıştır. Geçen yüz yılın sonunda Ş. Sami, Konstantinopoliste latin altyapısını kullanan ‘arnavutluk devlet alfabesi’ni oluşturdu. Şemsettin Sami’nin örneği türk gazeteci Süleyman Tevfik’in ilgisini çekti ve o da latin alfabesini baz alarak türk alfabesi projesini çıkardı. Ş. Sami ve S. Tevfik devletin güvenini ve islamın birliğini tehdit etme teşebbüsünde suçlandı.

SSCB’de latin alfabesine geçiş bolşeviklerin dünya devrimiyle ilgiliydi ve bu devrim çerçevesinde tüm halklar latin alfabesine geçecekti. 20. Yıllarda bolşevik rejimi çok aktif olarak devrim ihraç ederek dünyada sosyalist devletler sistemi fikrini yayıyordu. Ortak dil-kültürün oluşturulması için slav dillerini de latin alfabesine geçerek tamamen latin alfabesine geçilmesi planlanıyordu. Öncelikle latin alfabesine geçirilen diller, arap ve mogul alfabesini kullanan dillerdi. 1929 yılında RSFSC Halk Eğitim Komiserliği rus alfabesinin latinleştirilmesi konusunda bir komisyon oluşturdu. Komisyonun 14 Ocak 1930 tarihli oturum protokolünde ‘Rus alfabesinin latinleştirilmesini rus yazı ve baskısının, dünya uluslararası alfabeğe geçişin ilk adımı olan tüm SSCB halkları için tek uluslararası latin tabanlı alfabeğe geçiş olarak kabul edilsin. Rusların yakın zamanda tek latin alfabesi bazlı uluslararası alfabeğe geçişi kaçınılmazdır’ yazını okuyoruz. Latin alfabesine geçişin en yüksek yıllarında ise, yani 1930’lu yılların başında çok uzun zamandır kiril alfabesi kullanan halklar da (komi ve s.) alfabelerini latine geçirdi. Daha sonra latine geçme, bu fikir çok sık reddedildi. 20. Yüz yılın otuzlu yıllarında, SSCB’nin latin alfabesine geçme fikri Sovyet hükümeti tarafından bırakıldı ve politikanın nihai amacı SSCB’nin tüm halklarının tam ruslaştırma ile rus diline geçişi ve milli azınlıkların asimilasyonu oluyor. Bu fikirden vazgeçip ve izolasyonizm siyasetine geçişten sonra latin alfabesi burjuvazi ve milliyetçilik unsuru olarak değerlendirilmeye başlandı. 26 ocak 1930 tarihinde rus alfabesinin latinleştirilmesi alanındaki çalışmaları durduran ‘Latinleştirme’ hakkında Politbüro Kararı çıkıyor. 13 Mart 1938 tarihinde SSCB Halk Komiserleri Konseyi ve Birlik Komünist Partisi ‘Halk Cumhuriyetleri ve bölgelerdeki okullarında mecburi rus dili eğitimi’ hakkında SSCB halklarını kiril alfabesine geçme kararı kabul ediyor. 1939-40 yıllarında, Stalinin emir ile Birliğin tüm Halk Cumhuriyetleri mecburen kirile geçiş yapmıştır. Azerbaycanda kiril alfabesi 1 Ocak 1940 tarihinde yürürlüğe girdi. Ermeni ve gürcülerin kirile geçirilmediği de not edilmeli.

Ama yazının latinleştirilme tecrübesi uzun sonuçlar doğurdu. 20. Yüz yılın başında SSCB’nin tüm türkdilli halkları latin yazısına geçti. Bu yanalfif adında ve baskıda Yeni tatar alfabesi (YTA) olarak adı geçen bir alfabeydi. Yeni alfabenin denenme alanı olarak Orta Asya değil Azerbaycan ve Kuzey Kafkasya seçilmişti. Hükümetin göstergesiyle, bilim adamları latin bazlı alfabe geliştirdi ve onun cumhuriyette uygulanması 1922 yılında başlandı. Bir sonraki sene Azerbaycan Merkezi Seçim Kurulu alfabeği arap alfabesiyle aynı statüsünü yükseltti (aynı 1923 yılında latin alfabesine Kuzey Osetya, İnguşetya ve Kabarda da geçti) ve 1924 yılında latin Kuzey Azerbaycanın tek alfabesi haline geldi.

1924 yılında Moskovadaki Doğubilim dalında bilim topluluğunda, türk kurultayı hazırlıklarına başlayan türk yazısı için latin alfabesi Derneği(ASLAT) kuruldu. Kurultayın genel organizasyon işini Azerbaycan Öğrenim Topluluğu üstlendi. 1926 yılında Baküde Türkoloji kongresi geçirilmiştir ve bu kongrede yeni alfabeğe geçiş tavsiye edilmişti. Kongrenin yapılma yerinin Bakü olması da tesadüf değildi. Azerbaycanlı dilbilimcilerinin çalışmaları söz konusu alfabeğe baz alınmıştı.

Azerbaycan tecrübesi kongrenin bazı delegeleri tarafından olumsuz değerlendirilmişti. Tatar ve kazak delegeler Azerbaycan tercübesinin iknaedici olmadığını ve türk halkları arasında yaygınlaştırılmayı hak etmediğini, tüm çabaların mevcut arap

alfabesinin reformuna yönlendirilmesi gerektiğini iddia etmişlerdi. Tatar delegelerinin hepsi ve kazak delegelerinin bir kısmı arap alfabesinin reformundan yana olduklarını dile getirdi. Bu gerekçesiz ve sadece öncülüğü elde etmeye yönelik itirazlara rağmen kongre katılımcılarının çoğunluğu latin alfabesine geçiş hakkında karar aldı. Bu karara ve Birliğin yeni türk alfabesi merkezi komitesi (VSK NTA) etkinliğine uygun olarak Türkistan sovyet cumhuriyetleri 1929 yılında latin alfabesine geçti. VSK NTA etkinliği sayesinde sonuçta tüm SSCB türk halkarı latin alfabesine geçti. Toplamda 1939 yılında SSCB'nin yazısı olan 72 dilden 50si latin alfabesine geçirilmişti.

Türkiyenin latin alfabesine geçişinin 1928 yılında yapıldığı da not edilmeli. Atatürk tarafından başlayan dil reform kapsamlıydı ve sadece alfabe devrimi ile sınırlanmıyordu. Reform, alfabe devrimine ile başlayıp 1932 yılında Türk Dilini Öğrenme Derneğinin kurulmasıyla tamamlanmıştı (1936 yılından itibaren Türk Dil Kurumu olarak adı değiştirildi). Yeni alfabenin, 1908 yılındaki Jön Türk Devriminden sonra başlamış ve uzun yıllar sürmüş tartışmanın sonucu olduğunu da belirtmek gerekir. Aynı şekilde o devirde, Davud Musullu o zamanki türk meclisine yazı sistemi olarak latin alfabesini kullanma projesini sunmuştu ama bu proje desteklenmemişti.

Bilindiği üzere, Atatürkün dil reformlarından önce türk dili arap ve fars kökenli kelimelerle zengindi ve yüzde olarak sözlüklerin çoğunluğunu oluşturuyorlardı. Alfabe değiştirilmesi ile beraber Türk Dilbilimcileri Derneği tarafından bu kelimelerin kaldırılıp yerlerine türk karşılıklarının yerleştirilmesi konusunda çalışmalar yapıldı. Türk dilinin temizlenmesi – eski fars-arap kökenli kelimelerin değiştirilmesi aşağıdaki yönlerde yapılır:

- türk kelimelerinin tekrar gündemleştirilmesi
- şive kelimelerinin edebi dile dahil edilmesi
- morfolojik (ekleştirme) yöntemlerle yeni kelimelerin üretilmesi
- yabancı kelimelerin türkleştirilmesi

Bu olgunun özelliği, türk dilbilimcilerinin kısa sürede alınma sözlerden arındırarak, türk dilinin sözlük yapısını değiştirebilmeleriydi. Türk örneği, halkın dil ve kültür gelişiminde alfabe değişiminin önemini vurguluyor. Bununla beraber türk reform ana amacı olan Öz Türkçe'yi oluşturma amacına ulaşamadı. Son 10 yılda yeni kelimelerin geçişi çok aktif şekilde gerçekleşiyor. Öncelikle, Türkiyede batı avrupa ülkelerinden alınma kelimelerin sayısı artıyor. Bunlar genellikle bazı alanlarda olan terminolojiler ve günlük genel kullanılan kelimelerden oluşuyor. Bunun yanında türkçedeki ingiliz kökenli kelime sayısının artmasında internet önemli rol oynuyor. İnternet üzerinden bir çok kelime, genellikle terminoloji gazete ve dergi sayfalarında çıkararak günlük kullanıma giriyor. Bu kelimelerin çoğu için türkçe karşılıkların mevcut olmasına rağmen türk basınında hem yabancı kökenli kelime hem de onun türkçe karşılığı kullanılıyor.

Tek alfabe konusu geçen yüz yılın 90. yıllarında tekrar ortaya çıktı. SSCB'nin dağılmasından sonra birçok türk kurultaylarında ve ilgili sempozyumlarda latin alfabesine geçiş fikri onaylanmıştı. Bu dönemde yanliffin tekrar canlandırılmasının yolları çok tartışıldı. 25 Aralık 1991 tarihinde Azerbaycan Cumhuriyeti 'Azerbaycan alfabesinin latin yazısı ile yeniden kurulması' hakkında kanun Kabul edildi. Böylece Azerbaycan artık postsovyet alanında latinleşmenin öncülüğünü yapmış oldu. Azerbaycandan sonra kirilden latine geçiş Özbekistan ve Türkmenistanda yapıldı. 2 Eylül 1993 tarihinde 'Latin yazısı baz alan Özbek alfabesinin uygulanması' hakkında kanun Kabul edildi ve 29 Aralık 1999 tarihinde ise Türkmenistanın yasama organı (Halk Maslahatı) tarafından 'Bağımsız Türkmenistanın devlet idareleri dahil tüm alanlarında Türkmen dilinin ve Türkmen Milli Alfabesinin onaylanması' hakkında kanun Kabul edildi. 20. yüz yılın sonlarında 21. yüz yılın başlarında bu alfabenin Tataristanda uygulanması teşebbüs edildi. 15 Eylül 1999

tarihinde ‘Latin yazısı baz alınarak tatar alfabesinin yeniden kurulması’ hakkında 2352 numaralı Tataristan Cumhuriyeti kanunu Kabul edildi ve buna Yanalif-2 adı verildi. Sözügeçen yasanın yürürlüğü 16 Kasım 2004 tarihli 16-P numaralı Rusya Federasyonu Anayasa Mahkemesi kararı uyarınca durdurulmuştur. Yasağa rağmen Yanalif-2’nin yaygın bir şekilde kullanıldığı ve bu alfabe kullanılarak yazılmış tatarca eğitim ve göndergesel ve b. yayınlar basıldığını belirtmek gerekiyor.

Türkdilli halkların sık-sık alfabe değiştirmeleri nesiller arasındaki kültürel ve tarihi sürekliliği olumsuz etkiliyor. Yüz yıl içinde bazı halklar alfabeyi üç kez değiştirdi. 20. yıllarda arap yazısının latin alfabesi ile değiştirilmesi ve 30. yıllarda kiril alfabesine geçiş ve en son olarak yakın geçmişte gerçekleşen latinceye geçiş. Alfabe değişiminin sonucu bir sürü literatur ve kaynakları artık o alfabeyle hakim olmayan nesil için gereksiz hale gele geliyor. Bütün kaynakların yeni alfabeyle harf çevirisinin yapılması çok zahmetli ve pahalı bir süreçtir. Birçok post-sovîyet devletinin tercübesi, halkın tamamen transliterasyonu mümkün olmadığını gösteriyor. Latin alfabesine geçmenin artıları ile geçişin olumsuz sonuçları karşılaştırıldığında ise artıların daha ağır bastığını görüyoruz:

- birincisi, global proseslere ve enformasyon yeterliliği
- ikincisi, tek türk dil coğrafyasının oluşturulabilme beklentileri
- üçüncüsü, halkın içinde eğitim seviyelerinin farklılık sorununa çözüm

Bazı türkdilli halklar bir halkın içinde farklı alfabelerin kullanımı sorunu ile karşılaştılar. Mesela, Kuzey Azerbaycanda latin alfabesi kullanılıyor, Güney Azerbaycanda arap yazı sistemi kullanılıyor. Benzer durum da kazaklarda mevcut. Kazakistan Cumhuriyetinde kiril alfabe kullanılıyor (son zamanlarda latin alfabesine geçme çalışmalarının canlandığını belirtmek gerek). Kiril alfabesini aynı zamanda Moğolstandaki Bayan-Ulegey (Kazak) aймаğında yaşayan kazaklar da kullanıyor. Ama Çinin Sinzyan-Uygur bölgesinin Ili-Kazak özerk ilçesinin Altay ve Tarbagatay aymaklarında yaşayan kazaklar arap alfabesi kullanıyor.

Yanaliften farklı olarak yeni alfabeler ciddi ‘milli farklar’ içeriyordu. Ve bunun sonucunda alfabelerin latinleştirilmesi, 20. yüz yılın 20. yıllarındaki amacını gerçekleştirmedi. İlk başta latinleştirmenin amacı, arapçanın seviyesini koruyan ama arapçadan hiçbir eksiği olmayan ve tüm türk halklarının anlayabileceği bir yazının geliştirilmesiydi. Dillerin yakınlığı kullanılarak tüm türkler bir birinin sadece konuşma dilini değil yazısını da anlayabilmeliydi. Türkdilli ülkelerde Kabul edilen latin alfabeler yazının entegrasyonunu öngörmüyor. Türkdilli halklar arasındaki farklar 1926 kongresinde ele alınmıştı. Ve kongre kararının birinci maddesi şöyle diyordu: ‘Yeni türk (latin) alfabesinin avantajı ve teknik artıları belirtilerek, aynı zamanda arapça ile kıyasta yeni alfabenin kültürel ve tarihi ilerleme açısından önemi dikkate alınarak, Kurultay, yeni alfabenin uygulanması ve gerçekleştirme metodunun türk-tatar cumhuriyetleri ve bölgelerde devreye girmesinin her cumhuriyetin ve halkının kendi işi olduğu varsayıyor’. Böylece tek türk alfabenin geliştirilmesi için platform oluşturulması için fikirbirliğine varılamıyor. Aynı zamanda, kendi çalışmasında VSK NTA, farklı milli alfabelerin uluslararası yazı ve fonetik olarak ortaklaşması olarak algılanan ‘birleştirme’ prensibinden yola çıkıyordu. VSK NTA’nın 1. plenumunda (Bakü, 1927) 34 harften oluşan ve gerektiğinde farklı diller için bazı işaretlerin dahil edilebileceği yeni tek türk alfabesi projesi kabul edilmişti.

Bağımsız Devletler Birliği üyeleri arasında latin alfabesine geçmiş olan devletler arasında Azerbaycan, Türkmenistan ve Özbekistan var. Kazakistan ve Kırgızistan kiril tabanlı alfabe kullanmaya devam etmektedir.

Aynı zamanda pinyin-çin dilinin romanlaştırma sisteminin kullanma tecrübesini de değerlendirmek gerekiyor. Pinyin Uluslararası Standartlaştırma Kurumu (ISO) tarafından

çin dilinin transkripsiyonu için temel olarak onaylanmıştır. Bununla beraber pinyin, 1964'ten 1984 yılına kadar türk kökenli toplumun yaşadığı bölgelerde, Sincan-Uygur özerk bölgesinde uygulanmıştır. Türk birliğinden çekinen Çin, ülkedeki türk kökenli halkar arasında arap alfabesini canlandırdı.

Olduğu gibi latin alfabesini kabul etmek mümkün değil çünkü türk dillerinde, latin alfabesinde bulunmayan bazı özel sesler var (mesela, sert ve yumşak sessizler). Latin alfabesine türk dillerinin fonetik özelliklerini yansıtacak bazı değişiklikler ve ekler yapılmalı. Bununla bağlı olarak türk dillerindeki benzer sesler farklı halkar tarafından farklı olarak belirtilme sorunu ortaya çıktı. Bu farkların giderilmesi dilbilimcilerin önemli bir görevi olarak karşılarında duruyor. Ve ek harflerin dahil edilmesi alfabelerin birleştirilmesi karşısında duran en önemli sorun. Sosyalizm devrinde olduğu gibi SSCB'nin dağılmasından sonra da alfabe yapımında, dil yapımı alanındaki amaçlar hesaba alınmadan etnik-yerel sembollerin dahil edildiği görülmektedir. Bundan başka siyasi şartlar da kendilerini gösteriyor. 1995 yılında türk-özbek ilişkilerinde zorluklar çıktığında özbek alfabesinden Ç ve Ş harflerinin ingilizceden alınan Ch ve Sh karşılıkları ile değiştirildiğini görebiliriz. Malesef, siyasi factor tek alfabesinin kabulü karşısında duran en önemli olumsuz faktörlerden biri: türkdilli devletlerin üst kademeleri, sıkı işbirliği için milli arenadaki dominant konumlarından vazgeçmeye hazır değiller.

Zaman-zaman eski türk runik yazısı olan Orhon-Yenisey yazı şekline dönüş için çağrılar seslendirilmektedir. Orhon-Yenisey yazı şekli 8.-10. yüz yıllarda yaygın olarak kullanılıyordu. Bu yazı şeklini bulgarlar, türk kağanlıkları, hazarlar ve başkaları kullanıyordu. Orhon-Yenisey yazı şeklinin berpası, bu fikrin savunucularına göre, tüm türklere birleştirecek bir faktör olacaktır. Bu tarz iddiaların büyük geçmiş için duyulan romantik özlem olup gerçekleşmesi mümkün değildir. Runik yazı şekli ise dekoratif amaçlar için kullanılabilir.

Tek alfabenin oluşturulması için, latin alfabesinin kullanımı ile ilgili devletlerarası bir standardın geliştirilmesi yolunda gidilmesi gerektiğine inanıyorum. Bazı postsoviyet ülkelerinin devletlerarası standartlar baz alarak işbirliği tecrübesi olduğu da belirtilmeli. Rusya Bilimsel ve Teknik Bilgiler Enstitüsü tarafından geliştirilmiş 'Kiril yazısının latine harf çeviri kuralları' (GOST 7.79-2000 (ISO 9-95)) devletlerarası standart kastediliyor. Bu standarta Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Türkmenistan ve Özbekistan gibi türk cumhuriyetlerinin de katıldığı belirtilmeli.

'Kiril yazısının latine harf çeviri kuralları' devletlerarası standartı kiril alfabelerinin latine transliterasyonunun yapılması için iki system sunuyor:

- diatriklik kullanılarak
- harfbirleşmeleri kullanılarak

Diakritiklik kullanarak transliterasyon için geliştirilmiş bu devletlerarası standarttaki kurallar tek alfabenin geliştirilmesi için alınabilir. Bu devletlerarası standarttaki diaktiriklik kullanımı çok katı bir transliterasyondur. Standardın ekinde belirtilmiş bütün diller için tek kural sunuyor. Esperanto yapay dilinin oluşturulma tecrübesi, fazla ayırıcı kullanmanın alfabenin tam harflerden oluşturulması sırasında zorluklar çıkarıp alfabedeki harf sayısının ses sayısı ile uyuşmaması ile sonuçlandığını gösterdi.

Aynı zamanda, harf birleşmeleri kullanarak transliterasyon daha zayıf transliteasyondur. Bu, her bir harf şeklindeki kiril harf karşılığında bir latin harf (sınırlı) veya metinde başka şekilde karşılaşılmayacak latin harf birleşmesi sunuyor. Tek alfabe geliştirilirken yöntemin en büyük eksisi o harf birleşmelerinin farklı dillerde okunması sırasında olan çarpışmalardır.

Tataristanda yerli dilbilimcilerin internette kullanılabilmesi için geliştirdikleri milli yazı şeklinin latin versiyonu çok özel bir tecrübedir. 2003 yılında internet için olan tatar alfabesinin latin versiyonu ‘inalif’ (İnternet+alifba kelimelerinin birleşiminden) ortaya çıkmıştır. İnalifin ana amacı internette diakritik sembollerin veya özel türk harflerinin olmadığı ingilizce klavye ile girilen metinlerin standlaştırılmasıydı. Malesef, inalif sadece internette kullanılıyor ama onun geliştirilme tecrübesi tek türk alfabesinin geliştirilmesi için kullanılabilir.

Tek alfabenin geliştirilmesine Azerbaycan özel ilgi gösteriyor. Azerbaycan-türk parlamentolararası ilişkiler çalışma grubunun yöneticisi ve Azerbaycan Milli Meclisinin kültür işleri ile ilgili sürekli komisyonunun başkanı, Nizami Cafarov bu alfabenin tamamlanmasının 2010 yılına denk geleceğini belirtmişti. Kendi konuşmalarında, Nizami Cafarov, defalarla tek türk alfabesinin türk halkları için ana amaç olduğunu belirtmiştir.

Tüm türk devletleri ve bölgelerinin ortak latin alfabeyi kabul etmeleri ilerleme için büyük bir destek olurdu. Ama kiril alfabesi kullanarak da ortak türk alfabesinin geliştirilmesinin önemini de unutmamak gerekiyor. Aynı zamanda, latin alfabesi tabanlı olan alfabe ile kiril alfabe karşılıklı değiştirilebilen olmalı. Böylece çok sayıda araştırmalar yapmaya da gerek kalmaz. Yanalifin kirilce ve latince versiyonlarına başvurmak yeterli. Ancak bu durumda gelecekteki dil entegrasyonu için önkoşullar oluşturulabilir.

Bununla beraber, toplumdaki aydınlar arasında bir kısmının yeni alfabe fikrine karşı çıkacağını da unutmamak gerek. Edebi çevrelerin büyük kısmı, yeni alfabenin ortaya çıkması ile onların yayınlanmış olan eserlerine ilginin azalması korkusuyla alfabe değişimine karşı çıkacaklardır. Buna örnek olarak Kazakistanı gösterebiliriz, orda 2006 yılından itibaren alfabenin değiştirilmesi konusu tartışılıyor. Bununla beraber ülkedeki elit tabakanın bir kısmı (özellikle edebiyatçılar) da alfabenin değişmesine karşı çıkacak.

Bir başka sorun da, kıskanç bazı çevreler, tek alfabenin oluşturulmasını birileri ile asimile edilme olarak değerlendiriyor. Özellikle bu olgu yanalif zamanında alfabeye kavuşmuş halklar için geçerlidir. Tam da bu dili taban alarak 19. y.y.’ın sonlarında tatar edebi ve yazı dili oluşmuştu. Modern integrasyon girişimleri, genç yazıya sahip halkların çabalarını hiçe sayılarak onların milli-etnik bireyselliklerini yok edecek birşey olarak değerlendiriliyor. Mesela, tatar baskınlığı fobisiyle yaşayan Başkurdistan yönetimi de tek alfabe fikrine karşı ihtiyatlı davranmaktadır. Mevcut başkurd alfabesi (kiril tabanlı 42 harften oluşuyor) beçimsizliğe ile seçilmesine rağmen, başkurd dilbilimci çevreler alfabenin değişmesi konusunda soğuk yavaşlamaktalar. Bununla beraber başkurtlar, başkurd dilinin digger türk dillerine benzemesine rağmen türk dilleri ailesindeki digger dillerden daha farklı olduğu iddiasına vurgu yapıyorlar.

Bunun sonucu dil ve şivelerin zaman ve mekan içinde bir mozaik oluşturduğuna tanık oluyoruz. Kıpçak ve oğuz gruplarına olan daha büyük bölünme bazı dillerin özelliklerini bulmaya engel oluyor. Mesela bazı diller (çuvaş, yakut, uygur) bu bölünmeye kendilerini dahil etmiyor, digger bazı diller ise (kırgız ve kazak ve b.) bir taraftan kıpçak dil grubuna ait özellikler sergilerken diğer taraftan da oğuz dil grubuna ait özelliklere sahip.

Şiveleri farklı gruplara ait özellikler taşıyan bazı diller de var. Mesela, sahil şiveleri oğuz dil grubuna daha yakın duruyorken çöl şiveleri daha çok kıpçak dil grubuna ait görünüyorlar. Konu şu ki, modern türk halkları en son hallerini çok yakın geçmişte aldılar, nerdeyse 20. y.y.’ın sonlarında. Ve bu dil gençliği aslında ortak alfabenin ve onun esasında ortak dilin geliştirilmesinde olumlu bir rol oynayabilir.

Son olarak, türk halklarının zamanla latin alfabesine geçtiklerini belirtecek gerekiyor. Ve bu geçiş kaçınılmazdır. Araştırmacıların görevi ise her türk dilindeki bir ses için grafiksel bir işaretin olmasını sağlamak.